

En EU-agenda för barns rättigheter

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 17 mars 2011 berett justitieutskottet tillfälle att yttra sig över EU-kommissionens meddelande KOM(2011) 60 En EU-agenda för barns rättigheter.

Justitieutskottet behandlar de delar av meddelandet som berör utskottets beredningsområde.

I yttrandet finns ett särskilt yttrande (SD).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Enligt artikel 3.3 i EU-fördraget ska unionen bl.a. främja skyddet av barnets rättigheter.

I artikel 24 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna föreskrivs bl.a. att vid alla åtgärder som rör barn, oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner, ska barnets bästa komma i främsta rummet.

Samtliga EU-medlemsstater har ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Justitieutskottet har tagit del av en faktagromemoria som har utarbetats inom Regeringskansliet med anledning av kommissionens meddelande KOM (2011) 60 (fakta-PM 2010/11:82).

Kommissionens meddelande

I meddelande KOM(2011) 60 förespråkar kommissionen en ”EU-agenda för barns rättigheter”. Syftet är att åter bekräfta det starka engagemanget från EU-institutioner och medlemsstater när det gäller att främja och skydda barns rättigheter i all relevant EU-politik.

Att göra rättssystemet mer anpassat till barns behov är enligt kommissionen en av de viktigaste punkterna i agendan. För att bidra till att göra rättssystemen inom EU mer anpassade till barnens behov kommer kommissionen bl.a. att främja användningen av Europarådets riktlinjer av den 17 november 2010 om rättssystem som tar hänsyn till barns behov, och beakta dessa i framtida rättsliga instrument på civilrättens och straffrättens område. Kommissionen kommer också att stödja och uppmuntra utveckling av fortbildningsinsatser på EU-nivå för domare och andra berörda yrkesgrupper, i syfte att öka insikterna om hur barnen kan delta på bästa sätt i rättssystemen.

Ett barn som blir föremål för straffrättsliga förfaranden har rätt till en rättvis rättegång, vilket bl.a. inbegriper en rätt att bli informerad om anklagelserna och förfarandet på ett sätt som är anpassat till barnets ålder och mognad samt en rätt till juridiskt bistånd. Kommissionen anför att dessa rättigheter är särskilt viktiga när rättegångsspråket är ett annat än barnets modersmål. EU antog 2010 bestämmelser om tolkning och översättning som garanterar att alla, även barn, får information om sina rättigheter på ett sätt som de kan förstå. Under 2011 kommer kommissionen att lägga fram ett förslag med bestämmelser som ska garantera tillgång till advokat och ett annat förslag om rätten för frihetsberövade att kommunicera med

familjemedlemmar, arbetsgivare m.fl. Under 2012 kommer kommissionen att lägga fram ett förslag om särskilda garantier för sårbara misstänka och tilltalade.

För att göra det möjligt för barn som har fallit offer för brott att ta aktiv del i förfarandena utan att ha direkt kontakt med den tilltalade framhåller kommissionen användningen av videokonferenser. Kommissionen kommer under 2011 att anta ett förslag till direktiv om brottsoffers rättigheter som höjer nivån av skydd för sårbara offer, inbegripet barn.

Kommissionen anför att barns välbefinnande endast kan garanteras i ett samhälle som är befriat från våld mot och missbruk eller utnyttjande av barn. I denna del hänvisar kommissionen till två förslag till direktiv från 2010 som syftar till att förstärka skyddsramen för barn som är offer för sexuellt utnyttjande eller människohandel. Kommissionen framhåller även vikten av att full hänsyn tas till barnens särskilda behov i den fortsatta politiken mot människohandel, särskilt inom ramen för den integrerade strategin för åtgärder mot människohandel som kommer att antas under 2012.

Kommissionen pekar på att barn kan vara särskilt sårbara i förhållande till skadligt innehåll och beteende på Internet. Som exempel nämns bl.a. grooming. Kommissionen kommer att stödja medlemsstater och andra aktörer när det gäller att stärka de förebyggande insatserna och stärka barnens ställning och deltagande så att det blir möjligt att utnyttja onlinetekniken på bästa sätt och motverka bl.a. exponering för skadligt innehåll på Internet, särskilt genom programmet för ett säkrare Internet och samarbete med branschen genom självreglerande initiativ. Kommissionen kommer att utsträcka sin uppmaning att vidta åtgärder till bl.a. Internetleverantörer, forskare och barnskyddsorganisationer.

När det gäller barnperspektivet i EU:s yttre åtgärder framhåller kommissionen bl.a. EU:s starka engagemang för att undanröja alla former av våld mot barn. EU kommer att fortsätta att genomföra 2007 års riktlinjer om att skydda och främja barns rättigheter, som för närvarande fokuserar på att bekämpa alla former av våld mot barn. Kommissionen framhåller vidare att barnsexturismen måste utrotas. Eftersom få resande sexbrottslingar behöver påräkna ett rättsligt efterspel i sina respektive hemländer i EU, bör man enligt kommissionen arbeta för att öka antalet utredningar och lagföringsåtgärder i EU för brott som begåtts utanför EU.

Justitiekommitténs ställningstagande

Justitiekommittén välkomnar kommissionens initiativ till en EU-agenda för barns rättigheter. Enligt utskottet bör det vara en självklar utgångspunkt för all politik som rör barn att politiken utformas, genomförs och övervakas med hänsyn till principen om barnets bästa.

Justitiekommittén yttrar sig över de frågor i meddelandet som hör till utskottets beredningsområde, dvs. i första hand frågor om rättsväsendet och brottsbekämpningen.

Till att börja med vill justitieutskottet framhålla vikten av att hänsyn tas till subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna vid varje förslag till åtgärd på EU-nivå. En sådan åtgärd måste alltid kunna motiveras utifrån att målen inte tillräckligt kan förverkligas av medlemsländerna själva och att åtgärden sker bäst på EU-nivå. En åtgärd får dessutom inte gå längre än vad som krävs för att kunna uppfylla EU:s mål. För att riksdagen ska kunna fullgöra sin uppgift att subsidiaritetspröva kommissionens förslag är det, som konstitutionsutskottet har framhållit i annat sammanhang, angeläget att förslagen alltid innehåller tydliga subsidiaritetsmotiveringar (se bet. 2010/11:KU26 s. 19–20).

Varje barn som kommer i kontakt med rättsväsendet har rätt att känna sig tryggt i den kontakten. Denna rätt har barnet oavsett om han eller hon är brottsoffer, vittne, tilltalad eller har kommit i kontakt med rättsväsendet i någon annan egenskap. För att ett barn ska kunna känna trygghet i kontakten med rättsväsendet krävs bl.a. att barnet vid behov får juridiskt biträde, att information lämnas på ett sätt som barnet kan förstå och att förhör med barnet sker under lämpliga former.

Inom rättsväsendet måste således särskild hänsyn tas till barnens speciella behov och förutsättningar. Det är därför angeläget att främja användningen av Europarådets riktlinjer av den 17 november 2010 om rättssystem som tar hänsyn till barns behov, och beakta dessa i framtida rättsliga instrument på bl.a. straffrättens område.

Det är viktigt att kunskaper om barnens speciella behov och förutsättningar finns inom hela rättskedjan. Utskottet välkomnar därför kommissionens avsikt att stödja och uppmuntra utbildningsinsatser på EU-nivå för domare och andra berörda yrkesgrupper i syfte att öka insikterna om hur barnen kan delta på bästa sätt i rättssystemen.

Utskottet anser i likhet med kommissionen att arbetet för att stärka rättssäkerhetsgarantierna för misstänkta och tilltalade i straffrättsliga förfaranden, barn inbegripna, bör fortsätta. Utskottet välkomnar alla förslag i den riktningen, givetvis under förutsättning av att förslagen är förenliga med subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.

När det gäller unga lagöverträdare vill utskottet, utöver vad som anförs i meddelandet, peka på vikten av att en så kort tid som möjligt förflyter mellan brott och reaktion. Inte minst av pedagogiska skäl bör en snabb reaktion från samhällets sida följa på brott som har begåtts av unga. Handläggningstiden bör inte vara längre än att den unge kan inse länken mellan brott och påföljd. Utskottet vill i detta sammanhang påminna om att artikel 40 i barnkonventionen ålägger staterna att se till att varje barn som misstänks eller åtalas för brott får saken avgjord utan dröjsmål (jfr även p. 50 i Europarådets riktlinjer av den 17 november 2010 om rättssystem som tar hänsyn till barns behov).

Utskottet ser fram emot kommissionens aviserade förslag till direktiv om brottsoffers rättigheter som ska höja nivån av skydd för sårbara offer, inbegripet barn. När det gäller barn som kommer i kontakt med rättsväsen-

det i egenskap av brottsoffer vill utskottet tillägga att även dessa barn i vissa fall kan behöva juridiskt biträde, t.ex. för att kräva skadestånd eller när barnets vårdnadshavare misstänks för brottet (jfr p. 37 i Europarådets riktlinjer av den 17 november 2010 om rättssystem som tar hänsyn till barns behov).

När det gäller barnsexturism har olika meningar förekommit när det gäller vissa frågor av nationell karaktär (se bet. 2010/11:JuU1 s. 28 och 57–58). De frågorna är dock inte aktuella i detta sammanhang. Utskottet vill med eftertryck framhålla vikten av att sexuell exploatering av barn i samband med resande och turism bekämpas. Alltför få resande barnsexbrottslingar behöver i dag räkna med ett rättsligt efterspel i sina respektive hemländer. I likhet med kommissionen anser utskottet att antalet utredningar och lagföringsåtgärder av sådana brott bör öka. Ett gott internationellt samarbete är en av de viktigaste förutsättningarna för att kampen mot barnsexturism ska bli framgångsrik. Utskottet noterar med tillfredsställelse att kommissionens förslag till direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn m.m., KOM(2010) 94, innehåller effektivare och mer ändamålsenliga bestämmelser i kampen mot sexuella övergrepp mot och sexuell exploatering av barn än det rambeslut som direktivet föreslås ersätta.

Det är angeläget att barns säkerhet på Internet förbättras och att de skyddas mot skadligt innehåll och beteende, t.ex. grooming. Samtidigt vill utskottet framhålla att publiceringar på Internet omfattas av det starka skydd för yttrande- och informationsfriheten som svenska grundlagar ger (jfr yttr. 2008/09:KU7y s. 16). Enligt utskottet är det arbete som sker inom ramen för EU:s fleråriga gemenskapsprogram för att skydda barn som använder bl.a. Internet värdefullt.

Utifrån de utgångspunkter som justitieutskottet har att beakta har utskottet i övrigt inte några synpunkter på kommissionens meddelande.

Stockholm den 28 april 2011

På justitieutskottets vägnar

Kerstin Haglö

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kerstin Haglö (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Christer Adelsbo (S), Helena Bouveng (M), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Caroline Szyber (KD), Carl-Oskar Bohlin (M), Mattias Jonsson (S), Roger Haddad (FP), Mehmet Kaplan (MP), Marianne Berg (V) och Thoralf Alfsson (SD).

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (SD)

Thoralf Alfsson (SD) anför:

I likhet med utskottsmajoriteten anser jag att det inom rättsväsendet måste tas särskild hänsyn till barnens speciella behov och förutsättningar. Barns rättigheter, likaväl som andras rättigheter, är dock enligt min mening en nationell angelägenhet. Jag motsätter mig av principiella skäl att barns och andras rättigheter i Sverige ska regleras på EU-nivå.